

imprimatur

Trecerea care rămâne

Ovidiu Pecican

În *Jarul din zăpada sclipitoare. Revederi cu Noica* (Cluj-Napoca, Ed. Limes, 2009, 166 p.), Gabriel Petric reconstituie o parte din ultimii ani de viață și creație ai filosofului în maniera lansată de un celebru secretar al lui Goethe, notând cu acribie replici, idei, momente, comentându-le, oferind explicații în note și reproducând unele inedite in extenso, așezând una după alta nu numai notele și corespondența proprie, ci și pe cele adunate cu grijă de la unii dintre prietenii lui, precum Mihai Carataș, Virgil Diaconu, Augustin Pop, Traian Ștef și Dorin Ștefănescu. Totodată, el notează pe coperta ultimă a cărții că „La apariția sa, *Jurnalul de la Păltiniș* a deschis o pagină inedită și tulburătoare în istoria vieții spirituale românești. Într-un fel, acolo unde se termină acesta, începe jurnalul de față. Nu e nici mai mult, dar nici mai puțin, decât o evocare a filosofului Constantin Noica în ultimii săi ani de viață, prin note de jurnal și scrisori”. Gabriel Petric are – și n-are – dreptate. Deși atât *Jurnalul de la Păltiniș*, cât și *Jarul din zăpada sclipitoare* sunt, aparent, două ilustrații ale aceleiași specii literare, anume jurnalul paideic ce consemnează Întâlnirea dintre un Magistru și un discipol (sau mai mulți) ai săi, urmând, de fapt, nu doar modelul clasic german al lui Eckerman, ci chiar pe acela al lui Platon din dialoguri (în fapt, narativ și formal vorbind, transpuneri ale întâlnirilor lui Socrate cu diverși prieteni, admiratori ai lui, cei care dau și numele unora dintre dialoguri) face din ambele cărți niște dovezi de fervoare și recunoștință, niște spectacole ale uimirii și încântării obținute prin frecventarea gândului înalt, niște evenimente ale celebrării excelenței surprinse în exercițiul cotidian al funcționării acesteia. Cu toate acestea, volumul semnat de Gabriel Liiceanu și cel al lui Gabriel Petric sunt despărțite de multe alte caracteristici: momentul și importanța apariției, ponderea acesteia în profilarea activității autorului, natura demersului și mijloacele prin care a fost alcătuit, rostul rezervat scribului însuși în desfășurarea evenimentelor.

Nu stă în atenția mea, aici, compararea strânsă a celor două cărți aduse, ca și altele, prinos lui

Constantin Noica. Amintesc acum doar că, nu cu mult timp în urmă, am încercat un bilanț al receptării lui Noica la centenarul nașterii lui, consemnând, printre altele, următoarele: „Ar mai fi câte ceva de spus despre un alt tip de „noicieni”, care l-au frecventat pe Noica epistolar și/ sau direct, vizitându-l sau fiind vizitați de acesta, dar care au rămas oarecum înafara valorizării, afirmându-se ca solitari, pe cont propriu și nerevendicându-se explicit în descendența spirituală a autorului. În anii care au trecut de la decesul filosofului, în 1987, au început să iasă la iveală fragmente răslețe din vasta corespondență a filosofului adresată acestor emuli și admiratori. Unii dintre ei au publicat chiar jurnale cu Noica distribuit în rolul principal, după modelul lansat de G. Liiceanu în *Jurnalul de la Păltiniș*. Nu vorbesc aici despre lucrarea lui Vasile Dem. Zamfirescu, pentru că el se numără printre apropiații cercului Noica, ci, de pildă, despre recent publicatul volum *Constantin Noica în amintirile unui preot ortodox*, de Constantin șt. Dogaru (2008). Alți parteneri de dialog epistolar cu autoexilatul de la Păltiniș și-au publicat, și ei, între timp, corespondența primită (Liviu Antonesei, François Breda, subsemnatul etc.), dând posibilitatea reconstituirii unui Noica protagonist al unui cerc secund în raport cu cel privilegiat, pus în valoare de *Jurnalul de la Păltiniș* sau, prin refracție, de *Epistolarul* lui Liiceanu (cu care antologie de scrisori s-ar afla într-o complementaritate contrastantă); un cerc poate și mai heteroclit, mai „brownian”, în virtutea numeroaselor și diverselor unghiuri dinspre care membrii lui s-au apropiat odinioară de Noica, nu neapărat pentru a deveni ei înșiși filosofi, ci mai degrabă văzând în cel retras la Păltiniș un contact cu libertatea de gândire neîngrădită de ideologia Partidului Unic. Cândva, acest alt cerc, mai lax și mai permeabil, cu frecvenări mai sporadice ale autoexilatului, dar nu mai lipsit de fervoare sau mai puțin reprezentativ pentru receptarea plurală a lui Noica, va trebui reconstituit, împreună cu traiectoriile intelectuale ale membrilor săi, pentru a se vedea cât mai bine ce a însemnat, realmente,

Ioachim Nica, *Cu lumina din stânga* (1986), din *Ciclul Amprente* (1981-1987)

autorul celor *șase maladii ale spiritului contemporan* pentru contemporanii lui de la senectute. Cu sau fără piese epistolare la activ, aici trebuie pomeniți, cu siguranță, și Liviu Antonesei, dar și, probabil, Sorin Antohi, și Luca Pițu, Dan Petrescu și Dan Pavel” („Noica și noicienii”, în *Apostrof*, an. XX, nr. 12 (235), 2009).

Iată că, din rândul acestor „noiceni” secunzi, se desprind acum încă vreo câteva nume, adunate cu acribie admirabilă de un membru important al grupului, profesorul Gabriel Petric din Orăștie, fost echinoxist în studenția lui clujeană și, de atunci înapoi, autor al unei cărți ce valoriza – măcar în parte – teza lui de licență intitulată *Teorii românești despre conceptul de tragic* din 1979 (temă vădind sensibilitate și interes față de subiectul dezvoltat și de Liiceanu în volumul *Tragicul, o fenomenologie a limitei și depășirii*). Mă refer la volumul *Tragicul și creștinismul. Pe firul cugetării critice și teologice românești* (2005), a cărui apariție nepripută, ba chiar întârziată față de promisiunea din licență, dezvăluie continuitatea unei meditații personale vreme de un sfert de secol și o stăruitoare consecvență de sine. Sigur, în centrul cărții de acum, a *Jarului din zăpada sclipitoare*, stau întâlnirile proprii și ele sunt subînținse de jubilația tânărului profesor stagiar de acum trei decenii că a fost ales în echipa tinerilor de perspectivă pentru care Noica să străduia să găsească un antrenament cultural major, în litera și spiritul filosofiei. Dar Gabriel Petric deschide și arhivele particulare ale celorlalți protagoniști ai vizitelor la Păltiniș ori ale corespondenței cu Noica pe care îi cunoaște sau cărora le este aproape. Rezultatul este nu numai o consistentă completare a dosarului aventurii culturale – și politice – a lui Noica în căutarea celor 22 de tineri demni de un cantonament formativ, ci și o mai fidelă reconstituire a circumstanțelor exacte ale existenței păltinișene a filosofului în etapa exuberanței lui creatoare de la sfârșitul vieții.

Cartea ar merita discuții temeinice și laborioase, neîncăpătoare în spațiul strict circumscris al unei rubrici de revistă. Semnalez, totuși, măcar în treacăt, o pistă posibilă de abordare a conținuturilor ei.

În primul rând, căutarea febrilă a lui Noica printre tineri se dezvăluie acum mai precis la anvergura adevărată pe care a avut-o. Tatonări, întâlniri, corespondență, programare – pe ore! – a lecturilor și meditației acestora -, demersuri în preajma șefilor comuniști pentru a obține dispense, „ademenirea” discipolilor cu perspectiva unei burse Humboldt, toate au fost strategii combinate în vederea atingerii unui scop practic și verificabil: înscrierea talentelor promițătoare pe un traseu al studiului și împlinirii spiritual-culturale, în absența unor burse, a sprijinului clar formatat și instituționalizat, ba chiar împotriva ideologiei oficiale și a autorităților. Astăzi, când nu avem astfel de programe nici în cadrele patronate de ministerele de resort – mă refer la cel al Educației Naționale și la cel al Culturii -, nici în cele emanând dinspre inițiativa privată (ce se mai aude cu Colegiul Pro, cât din ideile lui Noica se regăsește în New Europe College și ce criterii de performanță au la bază bursele lui Patriciu?), proiectul culturii de performanță al lui Constantin Noica ar merita analize mai aprofundate și, poate, o emulație pe măsură. ■